

BRUGMAN KARL

ΓΡΑΦΤΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ
ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Karl Brugman

**Γραφή και Δημοτική και το
Γλωσσικό Ζήτημα στην Ελλάδα**

«Public Domain»

Brugman K.

Γραφή και Δημοτική και το Γλωσσικό Ζήτημα στην Ελλάδα /
K. Brugman — «Public Domain»,

Содержание

ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	5
Конец ознакомительного фрагмента.	9

Γραφή και Δημοτική και το Γλωσσικό Ζήτημα στην Ελλάδα

ΓΡΑΦΤΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

**ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ
ΞΑΝΑΤΥΠΩΜΑ ΑΠΟ ΤΟ «Ν Ο Υ Μ Α»**

ΑΘΗΝΑ 1907

Τύποις του αυστριακού Λούδ εν Τεργέστη.

Το μικρό μου τούτο έργο πρωτοτυπώθηκε στο «Νουμά» μ' αρκετά μεταφραστικά μου λάθια. Με πολλή του υπομονή και καλοσύνη ένας φίλος – που προτιμώ να μην ονοματίσω – αναδέχτηκε να μου τα διορθώσει, και το φίλο μου αφτόν παρακαλώ να δεχτεί το αφιέρωμα του έργου μου ως αδερφοσύνης σημάδι.

***

Με τα έθνη τα πολιτισμένα που λέμε βρίσκεται δίπλα στις ντοπιολαλιές και μια γλώσσα κοινή, βγαλμένη συνήθως μέσα από τα σπλάχνα τους. Είναι είδος ιδανικός κανόνας που καρτερούμε πως ως προς τη γραφή θα συμμορφώνεται μαζί του το σύνολο του λαού κι' ως προς τη λαλιά οι γραμματισμένοι τουλάχιστο· αληθινά όμως περιοριζόμαστε στο ναν τον κυνηγούμε μοναχά τον κανόνα, κι' η ζωή δείχνει παντού πολυποίκιλα ζυγώμου σκαλοπάτια.

Πιο ομιόμορφη κι' ομαλή φαίνεται πάντα η κοινή ότα γράφεται. Εδώ ο κύκλος που παραχωρεί ο κόσμος στις ντοπιολαλιές ή στην ατομικιά όρεξη είναι στενώτατα χαραγμένος. Μπορεί ίσως η κοινή – που παντού πηγάζει από τούτο, πως της λαλιάς μερικούς αρεστούς τύπους τους αναγνώρισε ο κόσμος και μέσο της γραφής τους κύρωσε ως πρότυπο πλατύτερου και γενικώτερου συναγρικημού – μπορεί ίσως, καθώς περνούν καιροί κι' ανθρώποι, να άλλαξε η κοινή βαθιά· αδιάφορο, εσένα του ενός που γράφεις η επιρροή του παιδικού σου σκολιού όλη σου τη ζωή σου στέκει φρουρός μ' ένα της «Αφτό πρέπει!» και κάθε συνέγλωσσος έχει το νου του, πιος πολύ πιος λίγο, να μην παρακαταπατιούνται οι γραφικοί της εποχής του κανόνες.

Αλλιώτικο όμως είναι στην εφαρμογή εκείνο το είδος η κοινή που συνηθίζεται με τους μορφωμένους ότα συναγρικιούνται είτε μεταξύ τους – στο σκολιό, στην εκκλησιά, στη βουλή κτλ. – είτε με το λαό. Το είδος αφτό σε κάθε τόπο είναι κάτι άστατο και πολυμετάβλητο. Όσο κι' α χτίστηκε ίσως της κοινωνικιάς αφτής σειράς η ζωντανή γλώσσα με τον ξαπλωμό πρώτα της γραφής και την επιρροή της μορφής της, όσο κι' αν αγωνίζεται ο γραμματισμένος όλη του πες τη ζωή να συμμορφώνεται με τον κανόνα της, πάλι μόλις σπάνια κατορθώνει ξακολουθητικά να στέκει στη διπλανή γειτονιά της. Πάντα η λαλιά της πατρίδας του πρώτα ή των διαλεχτικών νομών όπου έζησε τότε συνεπαίρνει λίγο ή πολύ, α θες μάλιστα πολύ ορμητικώτερα παρ' ό,τι φαντάζεται. Έπειτα στην καθημερινή του μιλιά αλαργέβει γενικά από τη γραφή μακρύτερα

παρ' ό,τι ότα ρητορέβει· κι' εκεί πάλι θαν του παρατηρήσεις διαφορές λόγου κατά πώς τύχει να μιλά ή με γραμματισμένο ή με άθρωπο απλοϊκό.

Είπαμε πώς η γραφή ενός έθνους είναι καθόλου πιο ομαλή κι' ομιόμορφη παρά των γραμματισμένων η κοινή μιλιά· ως τόσο κάθε χωριστή ντοπιολαλιά είναι πάντα ακόμα πιο ομιόμορφη. Και φυσικά, αφού εδώ λιγώτερο κυβερνά συνειδητός κανόνας παραγμένος από πόλεμο ανταγωνιστικών αφορμών και συντηρημένος από τέτιον πόλεμο· εδώ σκοπός ξάστερα δεν υπάρχει άλλος παρά πώς να σε νιώσει ο διπλανός σύντροφός σου.

Η ζωντανή γλώσσα ενός λαού αδιάκοπα όλο ξετυλίγεται και μεταμορφώνεται. Όσο δεν καταντά σκλάβια γραφής, αμπόδια άξια λόγου, καταστρεπτικά του σκοπού της ως μέσου ανταλλαγής στοχασμών, δεν προβάλλουνε. Γιατί κάθε ώρα και στιγμή αναγκαστικά ως προς αφτό το σκοπό της δοκιμάζεται η γλώσσα, κι' ό,τι σκουριασμένο τον ενοχλεί καιρό πολύ δε φελά· με το θάνατο συνήθως των μερικών που το διαφεντέβουν ξαφανίζεται κι' αφτό μοναχό του.

Δεν είναι όμως έτσι με τα γραφτά τα ιδιώματα. Τα λαλημένα σβύνουν, τα γραμένα όμως στέκουν και πολλά χρόνια κατόπι διαβάζονται ακόμα κι' εντυπώνονται. Φυσικό έτσι είναι να γίνεται ο λόγος σταθερώτερος κι' η γραφή να μένει συντηρητικιά. Γιατί στον προσκολλημό με το πρότυπο – με ό,τι αναγνωρίστηκε ως κανόνας και ξάπλωσε – βασίζεται μαθές όλο της το κράτος.

Όμως εδώ δεν εφαρμόζεται η αρχή *Imperium facile eis artibus retinetur quibus initio partum est* (μ' όπιες τέχνες στην αρχή χίτζεις κράτος, με τέτιες έφκολα το συντηράς). Α θέλει η γραφή να μείνει πιστή στον προρισμό της ως μέσο συναγρικητικό κάθε κοινωνικιάς σειράς κι' έτσι να στυλώσει το κύρος της, πρέπει την απόστασή της από τη λαϊκιά γλώσσα που αιώνια ξετυλίγεται ναν την περιορίζει. Δεν πρέπει να ξεσυντροφιάζει με τα κάτω, παρά να ρήχνει – τουλάχιστο από καιρό σε καιρό – μέρος του θησαβρού της και να δανείζεται από τη λαϊκιά λαλιά. Στους γραμματισμένους του έθνους, μάλιστα στους γραφιάδες ως φυσικούς φρουρούς της γραφής, πέφτει η φροντίδα ώστε κάθε ξαναδέσιμο και καινούργιο να γίνεται στη σωστή του ώρα και ταιριαστά. Αν αμελούν, όπως έφκολα τυχαίνει σ' εποχές σφοδρών ανταγωνισμών του κοινωνικού οργανισμού ή σ' εποχές εξεπείσεμό της διανοητικιάς ζωής ενός έθνους, τότε ανοίγει βάραθρο μεταξύ των διογλωσσικών ειδών, βάραθρο που ως τώρα πάντα πλήγωσε βαθιά ολόκληρη του έθνους τη διανοητικιά προκοπή. Εδώθες, ο κάτω λαός δε νιώθει πια τότες τη γραφή του γλώσσα και πρέπει σαν ξένη – του κατάντησε μαθές αληθινά ξένη – ναν τη μαθαίνει, μήτε οι λίγοι όσοι το κατορθώνουνε φτάνουν αληθινά ως σε σωστό εσωτερικό δεσμό μαζί της. Εκείθες πάλι, και για τους γραμματισμένους τέτια γραφή, που καιρό δεν της πήγαν πια από φυσικές λαλιές χλωροί χυμοί, ολοένα χάνει την καλύτερη της αξία. Ρέβοντας πάντα και κοκκαλιάζοντας ξακολουθεί αθες χρήσιμη για να παρασταίνει σωστά ποικίλες έννοιες – ως υπαλληλικό ας πούμε όργανο ή επιστημονικό – μα με όση μαστοριά κι' αν την παίξεις, αδύνατο αγνά να σημάνεις ό,τι συγκινά της ψυχής σου τα βάθια ή ό,τι αποτελεί την αφτότατή σου κι' αληθινή ατομοσύνη. Καταντά τότες ως ποιητικιά γλώσσα, μάλιστα της λυρικής, όργανο κακορίζικο, κακόφωνο στα χέρια και του πιο προικισμένου ποιητή. Το σύνολο του λαού, ολόκληρη η εθνικιά ζωή, σακατέβεται με τέτια γλώσσα.

Αν ένα έθνος, που του κόλλησε τέτια αρρώστια και του κατάντησε πατροπαράδοτη, έχει δική του ζωή και δε θέλει υπερβολικά να προσπεραστεί στο συναγωνισμό των πολιτισμένων λαών, κανένα άλλο ζήτημα πιο βαρυσήμαντο δε μπορεί να καταπιαστεί παρά τούτο, αν έχει δηλαδή τη δύναμη να ξεφορτωθεί τα πατροπαράδοτα και να ξανασιμίξει το δεσμό με τη φυσικιά γλώσσα της εποχής του. Πώς γλώσσα αφιολόγητη μπορεί αποτελεσματικά σε λίγο ανάλογα καιρό να γίνει χρήσιμη προς όλα όσα απαιτεί ο κόσμος από γραφή γλώσσα, μας το μαθαίνει η ιστορία με πολλά παραδείγματα, όπως και μας πιστώνει ξάστερα πως ένα έθνος που το τρώει γλώσσα γραφή σκουριασμένη, αν την ξεφορτωθεί κι' αν ξαναπιαστεί από τη

φυσικιά του λαού λαλιά, μπορεί άξαφνα να κατορθώσει τρανοδύναμο νου ξαναβλάστημα. Έτσι στην Ιταλία ως το δωδέκατο αιώνα η λατινική ήταν επίσημη γλώσσα του κράτους, του σχολιού κτλ. Όμως σωστό ψυχικό συντροφιασμό μ' αυτό το ιδίωμα, που ολοένα μαραίνονταν αιώνες πριν, δεν είχε πια ο λαός, μήτε καν του έθνους οι πιο προκομμένοι. Όταν όμως ο Δάντες κι' οι άλλοι άνοιξαν τη μπασιά του λόγου στη φυσικιά γλώσσα, τότες χάρηκε καινούργια άνοιξη η φιλολογία κι' όλη η διανοητική ζωή του έθνους. Στη Ρουσία πάλι κουτσοβάδιζε ο κόσμος όπως όπως ως στα μέσα του δέκατου όγδοου αιώνα με την παλιά βουργάρικη (τη σλαβική της εκκλησίας που λεν) ως γλώσσα γραφή. Μα άντρες σαν το Λεμονόσσοφ και τον Καραμσίνο βάλανε τη μητρικιά τους στο θρόνο της, κι' ετοίμασαν έτσι το πλούσιο άνθισμα που λάμπρυνε τη ρούσικη φιλολογία στο δέκατο έννατο αιώνα.

Ευπάζει τώρα, όταν το πρωτακούς, πώς λαός Εβρωπαϊκός ανεξάρτητος – που φιλοδοξεί ναν τότε λογαριάζουν, όπως λογαριάζεται και μόνος του, με τους πολιτισμένους λαούς του μέρους μας της γης, και που η γραφή του γλώσσα, παν τώρα χίλια πεντακόσα χρόνια περασμένα, χώρισε με τη φυσικιά γλώσσα του λαού, τόσο που το μεταξύ τους άνοιγμα από καιρό παραπέρασε πια κάθε υποφερτό πλάτος – πώς αφτός ο λαός με πλειοψηφία πελώρια όχι μοναχά δε δείχνει καμιά όρεξη να ξαναταιριάσει καλόρυθμα τη γραφή του γλώσσα με τη λαϊκιά λαλιά, παρά και μερικούς του προικισμένους άντρες, που είκοσι τώρα χρόνια αγωνίζονται να βολέψουν την αναμελιά αιώνων, τους αμπώχνει συστηματικά κι' αghανακτισμένα. Με τούτο ερχόμαστε στον αγώνα της γραφής των σημερινών Ελλήνων, ή το Γ λ ω σ σ ι κ ό Ζ ή τ η μ α, όπως το λεν οι ίδιοι, λογοτριβή που βαστάει το έθνος σε χρονικό αναβρασμό, απaráλλαχτα όπως το Μακεδονικό ζήτημα, το Κρητικό, το οικονομικό. Δεν πάει πολύς καιρός, μια μετάφραση της Γραφής σε λαϊκιά λαλιά κατάντησε, όπως είναι γνωστό, μέσα στις Αθήνας τους δρόμους σε στάση με θυσία αρκετών ψυχών.

Ολόκληρη φιλολογία έχει συγκεντρώσει γύρω του το ζήτημα, πράμα όχι παράξενο με τη γραφαγάπη των Ελλήνων κι' αντίκρυ με τη ζωηρή περιέργεια του δυτικού κόσμου. Τη συζήτηση, αν και δεν την άνοιξε, την ξανακίνησε ο λόγιος Ψυχάρης, κάτοικος του Παρισιού, που σε σειρά δημοσιέματα προσπάθησε ν' αποδείξει όχι μονάχα θεωρητικά την ανάγκη αλλαγής, παρά και πραχτικά με γλωσσικά δείγματα τη λογογραφικιά αρκετοσύνη της λαλιάς των απλοϊκών ανθρώπων. Ο καλύτερα αρματωμένος αντίπαλός του, κεφαλή των συντηρητικών, της μερίδας δηλαδή που ως τώρα χαίρεται την προσοχή του έθνους – αν και κάθε άλλο παρά υπερβολικός – είναι ο Γ. Ν. Χατζιδάκης, πανεπιστημιακός καθηγητής, ο καλύτερος γνώστης της ιστορίας της Νεοελληνικής και ο θεμελιωτής του καθαφτό επιστημονικού ξετασμού της. Ο λόγιος αφτός πολεμά χρόνια τώρα ξανά και ξανά να ξαστερώσει πως γυρισμός σήμερα είναι ακατόρθωτος. Το *ceterum censeo* του είναι τούτο· δεν είναι μήτε κάνε στο χέρι μας πια ναν το στρίψουμε το ποτάμι πίσω. Από τους Γερμανούς λόγιους ο Κ. Κρούμπαχος του Μονάχου, ο εξοχώτερος μεταξύ μας γνώστης της ιστορίας του Ελληνικού μεσαιωνικού και σημερινού πολιτισμού και λόγου, αφιέρωσε στο πρόβλημα ένα του βιβλίο τυπωμένο στα 1903. (Το Πρόβλημα της Νεοελληνικής Γραφής. Μόναχο 1903. Σελ. 226. Από παντού φωτίζοντας το ζήτημα συμπεραίνει με τη γνώμη που και πριν είχε φανερώσει, τόσο αφτός καθώς κι' άλλοι ξένοι νεοελληνιστάδες, πως δηλαδή της επίσημης γραφής των Ελλήνων της λείπουν τα κυριότερα βιολογικά συστατικά γλώσσας λογογραφικιάς, συναγρικητικιάς, λαομορφωτικιάς, και πως, αν η Ρωμοσύνη θέλει να μην παραγκωνιστεί κι' απελπιστικά να προσπεραστεί στην προκοπή του σημερινού πολιτισμού, η γλωσσικιά αλλαγή είναι ανάγκη απαραίτητη. Με ολόθερμη συμπόνια προς την τύχη του Ελληνισμού τονίζει την πεποίθησή του, και βαθιά τα πρόλογά του τα χαράζει στον Ελλήνων την καρδιά. «Βέβαια το ξέρω» λέει σελ. 155 «πως δρόλοπα θυμού λύνω με τα λόγια μου και πως θα κηρυχτώ τώρα θανασιμώτατος οχτρός του Ελληνισμού ή βλάκας απελπιστικός. Ως τόσο» ξακολουθά «θα φτάσει, δε γίνεται, μέρα όταν οι Έλληνες θα δουν και θα μολογήσουν πως οι ίδιοι στάθηκαν οι χειρότεροί τους οχτροί και παράφρονες τυφλωμένοι.» Εναντίον αφτής της

συγγραφής ξαναπήρε ο Χατζιδάκης τ' άρματα πολλές φορές ως τώρα, μάλιστα σ' ένα του έργο από 557 σελίδες γραμένο ελληνικά (Απάντησις εις τα του Κρουμβάχερ. Αθήναι 1905, και σ' άλλο του σύγραμμα που βγήκε τώρα ύστερα (Die Sprachfrage in Griecheland. Athen 1905. 144 S.). Κι' εδώ ξεπροβοδά τους μεταρρυθμιστάδες μ' ένα του Non possumus. Ως τόσο, το στερνό τούτο έργο, όπως βλέπουμε από την Εισαγωγή, γράφτηκε για το «Γερμανικό κοινό,» και με χαρά μας σημειώνουμε πως, ενώ μόλις στα 1903 ο Χατζιδάκης πικρότατα παραπονέθηκε γιατί ν' ανακατέβουνται οι ξένοι, τώρα θέλει να ιδεαστούνε στη Γερμανία και σε πλατύτερους κύκλους πού το σωστό και πού το μη σωστό της φιλονεικίας.

Οι δυτικοί φιλόλογοι οι ειδικοί του νεοελληνικού κλάδου δήλωσαν ήδη την κρίση τους, οι περισσότεροι μάλιστα απανωτά, μα στην Ελλάδα σα να φοβάνται πως των φιολόγων αφτών είναι πάρα πολύ σκλαβωμένος ο ψήφος. Τώρα που η δικογραφία συμπληρώθηκε αρκετώτατα, η επιθυμία, φαίνεται, είναι, ας μιλήσουν κι' οι άλλοι γλωσσολόγοι όσοι ακολούθησαν προσεχτικά το δρόμο του γραφικού πολέμου. Δεν έχω καμιά δυσκολία, εγώ τουλάχιστο, να συμμορφωθώ, φυσικά όμως δε μπορώ εδώ να μπω πολύ κατά βάθος σε γραμματικά καθέκαστα.

Ας δούμε πρώτα πώς έφτασαν οι Έλληνες ως στη σημερινή τους γλωσσικιά κατάσταση.

Ο Ελληνικός μεσαιώνας κατεβαίνει ως στα 1821, ως στο σηκωμό του έθνους εναντίον των Τούρκων. Μόλις θεμελίωσε το έθνος δικό του κράτος, πρώτη φροντίδα είταν πώς να δανειστεί τον Εβρωπαϊκό πολιτισμό. Όμως το μάτι του γένους, ενώ πολεμούσε, δεν κοίταζε μοναχά προς τη συνέχρονη δύση, παρά και προς την αρχαία Ελλάδα και το μεγαλείο της. Μα απ' όλα του πολιτισμού τα δώρα που χαίρονταν ήδη το έθνος τίποτα δεν του θύμιζε τόσο άμεσα τα μυριόδοξα περασμένα όσο η γραφή του γλώσσα· εκεί δεν έβλεπε έτσι μοναχά τα ίδια πάντα ψηφιά των αρχαίων, παρά και τις ίδιες λέξεις και τους ίδιους τύπους. Από τους παλιούς καιρούς δεν είχε ποτέ νεκρωθεί, δηλαδή δεν είχε θαφτεί αδιάβαστη και ξεχαστεί στα ράφια. Στους ατέλιωτους εκείνους καιρούς της υλικιάς και διανοητικιάς φτώχιας και του εθνικού κοματιασμού κατόρθωσε να βασταχτεί ως γλώσσα τουλάχιστο του κλήρου. Λίγο πριν την επανάσταση, όταν είχε πια μπει η γλώσσα κάπως βαθύτερα στην πραχτικιά ζωή του έθνους, κανονίστηκε η γραμματική της στο γενικό πολύ καλοστόχαστα με την ενέργεια του σοφού και γνωστικού Κοραή (1748 – 1833) και με των οπαδών του.

Κонец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.